

LES ESCOLES DE CAPACITACIÓ AGRÀRIA. UNA APORTACIÓ A LA FORMACIÓ DEL CAMP CATALÀ

JOSEP VALLS I SARRÓ
josepvsarro@yahoo.es

Resum

A partir de la creació de les escoles de capacitació agrària pel Ministeri d'Agricultura, durant la dècada dels anys cinquanta se n'analitzà el desenvolupament i la implicació del Servei d'Extensió Agrària en la seva gestió i potenciació mitjançant els centres de capacitació agrària. Posteriorment, amb la Generalitat restaurada, es descriu la política del nou govern en matèria de formació agrària: el model de centres, l'organització, l'estratègia formativa, etc. Els canvis que s'han produït a l'agricultura catalana els darrers anys exigeixen noves fórmules de formació. El sistema de formació agrària s'ha d'adaptar als nous requeriments, i, a aquest fi, es formulen propostes de millora tot assenyalant els trets bàsics de la nova formació professional agrària en el sentit més ampli.

1. Els orígens

En finalitzar la Guerra Civil, les infraestructures de formació, adreçades al camp català, són pràcticament inexistents. Als anys cinquanta el Ministeri d'Agricultura crea les *escuelas de capacitación agraria*, sobre la base d'uns ensenyaments propis, d'un o dos anys de durada segons l'especialitat, emparats per un diploma del mateix Ministeri.

En un principi les escoles són de titularitat del Ministeri però ben aviat aquest les concentra amb altres institucions públiques. D'aquesta manera a Catalunya la Granja-Escola Torre Marimon de Caldes de Montbui de la Diputació de Barcelona i la Granja-Escola de Mollerussa de l'Obra Sindical de Colonización, s'incorporen a la xarxa. Més tard, obre les portes l'Escola de Capacitació Agrària de Mas Bové de la Diputació de Tarragona i, al principi de la dècada dels setanta, el Ministeri crea l'Escola de Capacitació Agrària d'Alfarràs.

La Direcció General de Capacitació i Extensió Agrària, amb l'establiment de la Llei general d'educació de 4 d'agost de 1970, decideix donar un nou impuls a la formació agrària i crea els centres de capacitació agrària (CECA) i els adscriu a les agències d'extensió agrària. Aquests centres, dotats amb pocs recursos humans i materials, despleguen la formació professional agrària de primer grau i les escoles de capacitació agrària, millor dotades, es reserven els ensenyaments de capatàs agrícola i la formació professional agrària de segon grau.

Mentre que les escoles de capacitació agrària continuen sent tres (Caldes de Montbui, Mollerussa i Alfarràs), els centres de capacitació agrària en pocs anys arriben a catorze (Figueres, Manresa, Prats de Lluçanès, Tortosa, Amposta, Gandesa, Reus, Balaguer, la Seu d'Urgell, Tremp, Solsona, Lleida, Tàrraga i les Borges Blanques).

Simultàniament neixen les escoles familiars agràries (EFA), quatre de caràcter masculí (el Pla d'Almacelles, Bellestar de Linyola, Camp Joliu de l'Arboç del Penedès i Quintanes de Sant Hipòlit de Voltregà) i dos de caràcter femení (la Suïssa de Tona i la Ginesta de Sucs).

El Ministeri d'Agricultura alhora crea els planters d'extensió agrària, grups de joves agricultors que segueixen ensenyaments teoricopràctics; de caràcter informal, tutelats per les agències d'extensió agrària, amb una metodologia pròpia d'extensió agrària i compatibilitzant el treball a l'explotació agrària amb l'aprenentatge.

2. La Generalitat restaurada, una oportunitat per a la formació agrària

Durant els anys 1978 i 1979 es transfereixen les competències en matèria d'extensió i capacitació agrària. Tant l'escola de capacitació agrària d'Alfarràs com els catorze centres de capacitació agrària passen a dependre de la Generalitat, qui els adscriu al Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca (DAR). Aquest, després d'un estudi molt acurat, decideix potenciar la formació agrària, mitjançant les actuacions següents:

a) Definició del mapa de centres i escoles

S'opta per consolidar la xarxa de centres transferits, cercant la ubicació comarcal i la proximitat als usuaris, tot millorant els edificis, les instal·lacions i els equips. A tal fi es produeix un redimensionament de la xarxa amb el tancament dels centres de Tortosa, Prats de Lluçanès i Lleida, i el trasllat del centre de Figueres a Monells. Alhora es transformen en escoles alguns centres i es fan noves construccions (Amposta, les Borges Blanques,

Bellestar, Solsonès i Tàrraga), es rehabiliten edificis (Mas Bové, Monells, Vallfogona de Balaguer i l'escola eqüestre de l'Hospitalet de Llobregat), es du a terme la creació i la construcció de l'escola de capacitació agrària forestal de Santa Coloma de Farners i la construcció de bell nou dels centres de Gandesa, Talarn i Manresa.

b) Ampliació de l'oferta formativa

Es busca potenciar la formació professional agrària de segon grau, tot incrementant el nombre d'escoles que ofereixen aquest nivell i fins i tot s'implementa una línia de beques, destinades a les famílies els fills de les quals cursen aquests ensenyaments.

Amb la implantació de la LOGSE, els centres i les escoles de capacitació agrària incorporen en la seva estratègia formativa els cicles formatius de grau mitjà i superior, alhora que s'amortitzen els ensenyaments de primer i segon grau de la formació professional. Al mateix temps es fa un salt qualitatiu en l'oferta formativa en incloure cicles formatius dels àmbits de les indústries agràries, medi ambient i diversificació de les rendes agràries.

L'any 1994 s'estableixen programes de formació contínua, adreçats al reciclatge i a la millora de la qualificació professional dels agricultors, mitjançant convenis, primer amb l'INEM i, més tard, amb el Departament de Treball i el Fons Social Europeu.

2.1. Els canvis en la nostra agricultura exigeixen una nova orientació de la formació agrària

No em vull estendre a descriure els canvis i les innovacions que s'estan produint en el nostre sector agrari, conseqüència de factors exògens i també endògens i que qüestionen el model de formació actual. La davallada del nombre d'explotacions agràries, l'increment del nombre d'assalariats i dels requisits de formació, els requeriments de la nova política agrària comunitària (PAC), l'exigència de més especialització, etc., demanen una nova orientació.

D'altra banda no podem oblidar la poca consideració que la societat té vers la formació professional, que es tradueix en una baixa demanda d'aquesta formació. La llarga durada de la major part de cicles formatius juntament al poc atractiu que tenen alguns, desanimen la demanda.

Tots aquests factors ja tenen incidència sobre l'esquema de formació actual. Així, veiem que han tancat dues EFA (Bellestar i el Pla), l'Institut de Bell-lloc del Pla ha tancat la branca agrària i també han tancat la Granja-Escola Torre Marimon i l'escola agrària d'Alella. Dues EFA més han canviat d'orientació.

I les que queden, què han de fer? Tenim encara a Catalunya una bona xarxa d'escoles agràries: catorze escoles de capacitació agrària dependents del DAR, cinc instituts d'educació secundària dependents del Departament d'Educació, dues escoles de la Diputació de Barcelona i dues EFA.

Crec que el que cal fer és adaptar l'oferta formativa d'aquestes escoles a la realitat de la nostra agricultura per tal que s'adeqüi a les seves necessitats i alhora sigui de qualitat. Però,

perquè això sigui possible, l'estratègia de formació que es dissenyi ha de tenir els següents aspectes clau:

- Ha d'abastar els tres sistemes de formació: inicial, ocupacional i contínua.
- Ha de facilitar i fer més atractiu l'accés a la formació mitjançant estructures modulares dels ensenyaments, un sistema d'acreditació de les competències professionals també per la via de l'experiència laboral i l'enfortiment d'altres modalitats de formació, alternatives o complementàries a la formació presencial.
- Ha de preveure el nou concepte d'agricultura des de la filosofia de la nova PAC. El desenvolupament rural implica prendre en consideració, des del punt de vista de la formació, no solament els àmbits de la producció i transformació dels productes agraris, sinó també l'àmbit de les activitats generadores de rendes complementàries a l'activitat agrària.
- Ha de disposar dels recursos suficients per a fugir de la marginació i cercar sinergies amb institucions implicades en projectes de formació. En aquest sentit és bàsica la col·laboració i coordinació amb el Servei d'Ocupació de Catalunya, amb el Departament d'Educació, amb les organitzacions professionals agràries i amb la Federació de Cooperatives Agràries de Catalunya, tant per a l'obtenció de finançament com per l'elaboració de plans i programes, dissenys curriculars o formació del personal docent. Seria un error que els plans de formació per al sector agrari no estiguessin inclosos, per exemple, en el Pla General de Formació Professional de Catalunya que elabora el Consell Català de la Formació Professional.

2.2. El full de ruta de la formació professional agrària

Una estratègia de formació professional agrària que respongui als paràmetres descrits comporta, al meu entendre, que les escoles de capacitació agrària adoptin les línies d'actuació següents:

Formació inicial

També denominada formació professional específica, que es desplega mitjançant els cicles formatius de grau mitjà i superior. Crec que aquesta línia d'actuació és bàsica per a les escoles de capacitació agrària, perquè és la que dona la base per a la professió. El que cal fer, com ja he dit, és fer-la més atractiva, a través d'estructures modulares i disseny d'itineraris professionalitzadors, associats al sistema de qualificacions professionals, ampliant la possibilitat de matricular-se per crèdits, afavorint l'accés a les titulacions via proves lliures, acreditant les competències per la via de l'experiència laboral i potenciant els sistemes de formació semipresencial i a distància.

Em consta que des del Servei de Formació Agrària del DAR s'està treballant en aquesta direcció amb estreta col·laboració amb el Departament d'Educació i l'Institut Català de les Qualificacions.

Formació contínua

Actualment ja ningú no dubta de la importància de la formació al llarg de tota la vida, tant per a la millora personal com professional. Per això considero que les escoles de capacitació agrària haurien de continuar el Programa de formació contínua i reciclatge que varen iniciar l'any 1994, orientant-lo, però, vers els àmbits següents:

- Atendre la demanda de formació exigible, requerida per les administracions comunitària, estatal i autonòmica, tot col·laborant i coordinant aquesta actuació amb altres institucions o organitzacions presents en aquest àmbit.
- Prioritzar els programes tendents a la formació en gestió, la comunicació i la presa de decisions, habilitats necessàries per a la formació de persones innovadores i emprenedores. En aquesta línia, el Servei de Formació Agrària i la Federació de Cooperatives Agràries de Catalunya han endegat un projecte pilot que de ben segur serà un referent.
- Continuar el programa de formació de joves per a la incorporació a l'empresa agrària, prestant especial atenció als projectes individuals d'empresa i a la confecció d'itineraris formatius, adaptats a les circumstàncies individuals.
- Establir programes específics per a la formació del personal assalariat, incloent-hi els emigrants. A tal fi s'hauria de comptar amb institucions especialitzades en l'acollida de personal forà.

Tots aquests programes s'haurien d'implementar amb les modernes tècniques de la informació i la comunicació i s'haurien de desplegar tant de manera presencial com semi-presencial i a distància. Els programes de formació a distància han donat un resultat excel·lent, tal com ho demostren els resultats assolits pel Servei de Formació Agrària. Només l'any 2005 aquest Servei va impartir cursos en format presencial a 4.000 alumnes, a distància, en format paper, a 843 alumnes, i en línia, a 428 alumnes.

Finalment, crec que totes aquestes actuacions haurien de tenir el suport d'un centre que integrés tota la formació, tant pública com privada, tant la inicial com l'ocupacional i la contínua, i alhora participés en els programes d'assessorament i transferència que s'estableixin. En definitiva, cal que el sector agroalimentari català disposi d'un centre integral entre els que creï el Govern de la Generalitat.

Bibliografia

«Llei 14/1970, general d'educació, de 4 d'agost de 1970», BOE (6 agost).

«Llei orgànica 111990, d'ordenació general del sistema educatiu, de 3 d'octubre de 1990», BOE (4 octubre).

«Llei orgànica 5/2002, de les qualificacions i de la formació professional, de 19 de juny de 2002», BOE (20 juny).

«Decret 21/1999, de 9/2/99, de creació del Consell Català de la Formació Professional», DOGC (1 febrer).

«Reial decret 1558/2005, de 23 de desembre, pel qual es regulen els requisits bàsics dels centres integrats de formació professional», BOE (23 desembre).

«Reial decret 1538/2006, de 15 de desembre, pel qual s'estableix l'ordenació general de la formació professional del sistema educatiu», BOE (3 gener 2007).

«Decret 332/1994, de 4 de novembre, pel qual s'estableix l'ordenació general de formació professional específica a Catalunya».

«Ordre del DARP, de 15 de març de 2000, per la qual s'estableix un procediment per a l'homologació de

cursos i activitats per a la millora de la qualificació professional agrícola».

«Ordre ARP/455/2006, de 22 de setembre, per la qual es regula la formació de persones que realitzen activitats relacionades amb la utilització de productes fitosanitaris».

«Ordre ARP/69/2003, de 14 de febrer, per la qual s'estableixen i es regulen els cursos de formació en producció integrada», DOGC (27 febrer).

«Ordre ARP/52/2003, de 4 de febrer de 2003, per la qual s'estableix i es regula el curs bàsic de producció agrària ecològica», DOGC (14 febrer).

«Ordre ARP/307/2005, de 7 de juliol, per la qual s'aproven les bases reguladores del pla pilot dels contractes globals d'explotació».

Publicació anual del Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural, per la qual es fa públic el Programa anual de transferència tecnològica, assessorament i formació agrària.

Publicació anual del Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural, per la qual es fa pública l'oferta formativa de les escoles i dels centres de capacitat agrària.